

MAŁOPOLSKA

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

EtnoMałopolska

**– 3 dniowe warsztaty szkoleniowe dla przedstawicielek Kół Gospodyń
Wiejskich z Województwa Małopolskiego – strażniczek dziedzictwa
kulinarnego regionu .**

Szaflary, 6-8 marzec 2023 r.

Zwyczaje i pieśni wegetacyjno-agralne

PATRYK RUTKOWSKI – ETNOLOG,
ANTROPOLOG, CHOREOGRAF.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI

WWW.SZAFAETNOGRAFA.PL

PŁODNOŚĆ – warunek przedłużania życia

Nośniki znaczeń kulturowych

Przedmioty rytualne (wieniec dożynkowy)

Czynności (rytualne obsypywanie się owsem)

Muzyka, taniec i zabawa (tańce w zapusty)

Postacie (Kozą/Turoń)

Czas (noc wigilijna)

Przestrzeń (krąg przy oczepinach)

Kod werbalny

Kontekst kobiety – Akty regeneracji

Kobieta ZIEMIA < ROLA < POLE < ŁĄKA

Mężczyzna NARZĘDZIE SŁUŻĄCE UPRAWIE

„Ongiś cały rok przepasany najbarwniejszym wieńcem zwyczajów, obrzędów i zabaw.

Ks. Protazy Newerani

Człowiekowi (...) rytmy wegetacyjne odsłaniają misterium życia i aktu stworzenia, a także akt odnowy, młodości a także nieśmiertelności

Stanisław Węglarz: Tradycje Lachów Podegrodzkich

DOŻYNKI – Wieniec

„Oba te zboża składają się na wianek dożynkowy, albo tworząc dwa wieńce – co częściej – lub też wplecione razem w wianek.

J. Bystroń, Zwyczaje żniwiarskie

Zbirej dziewce zdzibetecka
Będzie z tego kukieteczka
Dziwce zdzibła nazbirało
I matuli w domu dało
A matula w żarnach miele
Bedo placki na niedziele
Bedo dzieci buchty jadły
Żeby rosły i nie bladły

Fragment pieśni wykonywanej przez RZPiT Podegrodzie 2021
fot. Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu

Zabiegi ochronne

Gdy się kładzie do stodoły pierwszy snop, pokrapia się go wodą święconą. Dobrze jest też pod niego położyć święcone ziele (Pisarzowa)

Żnijcie znocki, żnijcie

A uwijojciesz

Która piyrwi zeznie

Łograbek poniesie

Jadomy jadomy
Syrokim gościńcem
Wieziemy wieziemy
Przodownice z wieńcem

Wieziemy wionecek
Ze szczerego złota
Wołomy na gazdę
Niech otwiero wrota (Podegrodzie)

Plon niesiemy plon

Plon niesomy plon

W gospodarza dom

zeby żytko plonowało, ze sto korcy zboza dało

Plon niesiemy plon (Przyszowa)

Wyjdzije gosposiu

Kloknijk na skrzyzoli

Bo ci się łograbek

Do stodoły wali

Wyjdzije gosposiu

Nie róbze tys cizby

Bo ci się łograbek

Nie zmieści do izby (Wschodnia Sądeczynna)

Zegnoj nom zegnoj
Miły łograbecku
Bo Cie już gosposia
Trzyma w podolecku

Zaświec nom miesiącu
Bo nom świcka zgasta
Bo nas przy ograbku
Ciomno nocka zaśta

Trzyma w podolecku
Wiyso na kolecku
Zegnoj nom zegnoj
Miły łogrobecku (Dobra)

„Gospodarz przyjmuje orszak chlebem i winem

Wszystko my tu zniosty

Łod gronic do gronic

Tom gdzie było

zboze nie ma nic, nie ma nic

Mam wianeczek mam, komu ja go dam.

Mam wianeczek z pszenicy komu ja go dam

Nie łoddom wionecka nie łoddom

Póki som gospodarz po niego nie wyjdą

Oracja

Co było w ziarnieku teraz jest w kłoseku

Co było w kłoseku teraz jest w snopku

Co było w sople to teraz jest w kopie

Co w kopie teraz jest w sople

Żeby Wom Pon Jezus i Matka Bosko dała

Żeby każda kopa sto korców wydała
(Podegrodzie)

Oracja

A nawet my poznosiuły wszystkie z pola snopeczki
Zebyście dziedzicu miał pełne sásiecki
Zeby na przednówku nie brakło kapusty i grochu
A w stajni siana i obrochu (Przyszowa)

Śpiew:

By nasa gosposia

Ze sto lotek zyla

Ze nom tograbecka

Uwić nie bronila (wschodnia część Sądecczyzny)

„Zagroj mi muzycko jak małemu dziecku
A jo mom lo Ciebie piniaski w sąsiedzku” (Mystków)

„Nie turbuj się Maryś, nie bedzies mieć głodu
Bo Jaś ma w sąsiecku, przegódecko bobu” (Dobra)

Zabiegi ochronne

Dodawanie zboża z wieńca do jesiennego zasiewu – żeby zboże w przyszłym roku nie było gorsze (Przyszowa)

„Gdy rzucało się dwie pierwsze garście zboża na glebę, to należało zrobić znak krzyża, by zasiewów pilnowała Opatrzność Boża” (Pisarzowa)

Kolędy gospodarskie

Coz bedziewa siali

Na ty złoty roli

Zytko i pszenicę

Proso, kukurydkę

Na tym stajenecku

Trzysta kopek stanie

Pnie gospodarzu

Wyźryje se na nie

Bedzies gospodarzem

Miedzy kopeckami

Jak miesiąc na niebie

Turoń

Gdzie do domu turoń wchodzi

Tam się zboże, żytko rodzi

Przemienio się zło na dobre

I nastajo lata szczodre, hej nom koloda!

15. Rodzina Platów przy posiłku, Gostwica 1912 r. Fot. Eugeniusz Frankowski, Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu

KUKIEŁKA

Kto by chciał skosztować takiej kukiełki
Niech szuka dla siebie w Gostwicy
kumecki
By do chrztu trzymała synka lub córkę
Dostanie z pewnością taką kukiełkę
Długa na dwa metry, całkiem jednej miary
Będzie miał jeść młody, a przytem i stary
Oj będzie uciecha dla syna córeczki
Z jedzenia tej wielkiej dobrej kukiełeczki
W. Migacz

Wesele – zabawa taneczna

Pijcie ludzie jydzie, bo wom na to dali
za zebyście potom nie obgadywali”

Chleb

Żebyście byli zdrowi, Żeby Wam niczego nie brakowało, żeby Wam chleba nie brakowało

Oj, jak ty bedzies Kasiu dobra gospodyni

Oj, bedo ci brzocąły pieniądze we skrzyni

Oj, jak ty bedzies Kasiu leniuch i ladaco

Oj, nie bedzies ty miała soli/chleba kupić za co

Na weselu na którym nie było co jeść
mówili, że klucz od sołka zaginął.

Przyśpiewki weselne

Zachodzi słońceko za wysokie toroki
Dzieciska z folwarku wylizały gorki

Zachodzi słońceko, za wysokie wrota
Maryna z za górki, ułapiła kota (Jurków)

Pan w mieście umiera z głodu a chłop na wsi z przejedzenia (Pisarzowa)